

Kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống trong hiện đại hóa xã hội

Võ Nguyễn Hoài Như *

Tóm tắt: Khẳng định sự cần thiết kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống trong hiện đại hóa xã hội, bài viết phân tích một số nguyên tắc kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống là: thẩm định các giá trị tinh thần truyền thống theo yêu cầu sự nghiệp đổi mới, hiện đại hóa xã hội; đổi mới giá trị truyền thống theo yêu cầu của thời đại.

Từ khóa: Giá trị; giá trị tinh thần truyền thống; kế thừa; kế thừa giá trị tinh thần truyền thống.

1. Mở đầu

Mặc dù vẫn còn những học giả chủ trương hư vô chủ nghĩa đối với truyền thống, tức là phủ nhận một cách sạch trơn những giá trị tinh thần truyền thống; nhưng nhìn chung, xu hướng thừa nhận vai trò không thể thay thế của các giá trị tinh thần truyền thống trong sự phát triển xã hội đương đại vẫn là xu hướng chủ đạo hiện nay. Tính tất yếu và, vai trò của các giá trị tinh thần truyền thống thể hiện ở chỗ, dù phủ nhận hay thừa nhận, dù có ý thức kế thừa hay không thì trên thực tế, những giá trị truyền thống vẫn gia nhập và in dấu ấn vào xã hội hiện đại và với một mức độ nhất định vẫn “quy định” sự phát triển của tương lai. Nói cách khác, kế thừa truyền thống là hiện tượng mang tính quy luật. Về điều này, một nhà chú giải học hiện đại từng khẳng định một cách thuyết phục rằng: “Chúng ta có quyền tự do không hiểu truyền thống nhưng không có quyền tự do không sống trong đó;... chúng ta có quyền tự do tuyên bố đoạn tuyệt triệt để với truyền thống nhưng không có quyền tự do không mở ra cuộc sống mới trong truyền thống” [1, tr.79].

Kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống vừa là vấn đề lí luận, vừa là vấn đề thực tiễn của sự nghiệp hiện đại hóa xã hội hiện nay. Tuy nhiên, trên thực tế, sự hiện diện của truyền thống trong hiện tại có khi là động lực của sự phát triển, có khi lại là trở ngại đối với sự phát triển. Sở dĩ truyền thống có thể tác động mang tính hai mặt đối với xã hội hiện đại là bởi truyền thống thuộc về lịch sử, quá khứ. Những giá trị truyền thống là sự phản ánh và bị quy định bởi những điều kiện lịch sử của thời đại đã qua, mà những điều kiện ấy hiện đã không còn tồn tại hoặc đã biến đổi trong xã hội hiện đại. Do vậy, sự hiện diện tự phát hoặc sự kế thừa tùy tiện các giá trị truyền thống sẽ làm phức tạp, thậm chí gây ra những hậu quả tiêu cực. Như chúng ta biết, giá trị không phải là hiện tượng nhất thành bất biến. Với tư cách là cái có ý nghĩa, cái cần thiết cho một chủ thể nhất định (cá nhân hoặc xã hội), giá trị biến đổi theo yêu cầu của chủ thể. Xã hội hiện đại có những yêu cầu khác với yêu cầu của quá khứ. Do vậy, không phải mọi cái đã là giá trị trong quá

(*) Thạc sĩ, Trường Cao đẳng Sư phạm Ninh Thuận.
ĐT: 0948820830. Email: hoainhu02@gmail.com.

khứ đều đáp ứng được yêu cầu của hiện tại, có giá trị đối với xã hội hiện đại. Chẳng hạn, việc tuyệt đối hóa các giá trị tinh thần, xem thường các giá trị vật chất (trọng nghĩa khinh tài; tiền tài như phấn thổ, nhân nghĩa trọng thiên kim...) từng được coi là giá trị trong xã hội Việt Nam truyền thống, đã trở thành lỗi thời, trở thành lực cản trong điều kiện hiện đại hóa xã hội hiện nay. Cũng như vậy, lối ứng xử quá thiên về tình cảm mà một số học giả gọi là duy tình với tính cách là giá trị truyền thống, từng góp phần làm bình ổn xã hội, tạo nên nét đẹp độc đáo của quan hệ người trong quá khứ, giờ đây lại là một trong những tác nhân kìm hãm sự phát triển ý thức pháp luật và các quan hệ pháp luật đang là những giá trị cần nhanh chóng xây dựng và hoàn thiện hiện nay.

Như vậy, vấn đề không chỉ là cần thừa nhận vai trò, sự hiện diện của giá trị tinh thần truyền thống trong sự phát triển xã hội hiện đại, mà còn là xác định đúng phương thức kế thừa, để các giá trị truyền thống thực sự là nhân tố và động lực của sự phát triển xã hội trong điều kiện hiện đại hóa.

2. Thẩm định các giá trị truyền thống

Giải quyết vấn đề kế thừa như thế nào hay là phương thức kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống chính là giải quyết vấn đề quan hệ giữa truyền thống và hiện đại trong xây dựng và phát triển đời sống tinh thần hiện nay.

Truyền thống và sự hiện diện tất yếu của truyền thống trong xã hội đương đại chính là sự thể hiện tính liên tục của lịch sử, của sự vận động và phát triển xã hội. Vì vậy, chủ động kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống chính là thực hiện một cách chủ động và tự giác cầu nối giữa truyền thống và hiện đại, đảm bảo sự phát triển bền vững của xã hội. Tuy nhiên, truyền thống suy cho cùng vẫn là cái thuộc về lịch sử; do vậy, nó

không thể đặc trưng cho xã hội hiện đại. Cái làm nên đặc trưng của xã hội hiện đại phải là những giá trị nảy sinh trong điều kiện kinh tế - xã hội mới. Đến lượt mình, chúng lại là cơ sở, tiền đề để đi đến tương lai. Như vậy, kế thừa cái gì và kế thừa như thế nào không phải là vì truyền thống, mà là vì hiện tại và tương lai, nghĩa là nhằm đáp ứng các yêu cầu của xã hội hiện đại. Muốn vậy, sự chủ động kế thừa cần phải được bắt đầu từ việc thẩm định lại các giá trị truyền thống. Về điều này, J.Derrida trong tác phẩm *Những bóng ma của C. Mác*, đã nói rằng: “Không một di sản nào để lại mà không kèm theo một trách nhiệm. Một di sản bao giờ cũng là sự tái khẳng định một món nợ, nhưng là tái khẳng định có phê phán, chọn lọc và sàng lọc” [2, tr.192]. Tuy nhiên, để thẩm định các giá trị truyền thống, cần dựa trên cơ sở và những tiêu chí nhất định, những tiêu chí đặc trưng cho xã hội hiện đại. Đối với nước ta hiện nay, cơ sở, tiêu chí của sự thẩm định các giá trị tinh thần truyền thống là những yêu cầu của sự nghiệp đổi mới, thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa nhằm mục tiêu: dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Với các yêu cầu, các tiêu chí đó, chúng ta xem xét lại truyền thống, để từ đó tiếp nhận, kế thừa các giá trị và khắc phục, loại bỏ những cái đã trở nên lỗi thời, lạc hậu.

Như vậy, không phải mọi giá trị truyền thống đều có ý nghĩa đối với xã hội hiện nay. Có truyền thống tốt, cũng có những truyền thống xấu. Truyền thống tốt là truyền thống có khả năng gia nhập vào xã hội hiện đại như là những yếu tố hữu cơ hợp thành và trở thành động lực của sự phát triển. Ngược lại, truyền thống xấu là truyền thống không còn vai trò tích cực, thậm chí còn là lực cản đối với sự phát triển, đối với quá trình hiện đại hóa xã hội. Hồ Chí Minh

chính là người đánh giá rất cao vai trò của truyền thống; Người khẳng định: “Những người cộng sản chúng ta rất quý trọng cổ điển. Có nhiều dòng suối tiên bộ chảy ra từ ngọn nguồn cổ điển đó. Càng thấm nhuần chủ nghĩa Mác - Lênin, càng phải coi trọng những truyền thống tốt đẹp của cha ông” [3, tr.335]. Tuy vậy, Người đã sớm nhận ra, việc kế thừa truyền thống không thể tùy tiện được; cần phải thẩm định truyền thống để kế thừa có hiệu quả. Người viết: “Đời sống mới không phải cái gì cũng bỏ hết, không phải cái gì cũng làm mới. Cái gì cũ mà xấu, thì phải bỏ... cái gì cũ mà không xấu, nhưng phiền phức thì phải sửa đổi lại cho hợp lí... cái gì cũ mà tốt thì phải phát triển thêm... cái gì mới mà hay thì ta phải làm” [4, tr.94 - 95].

Trên cơ sở thẩm định các giá trị truyền thống, việc kế thừa phải đảm bảo được sự thống nhất của hai phương diện: phương diện tiếp tục truyền thống và phương diện vượt qua truyền thống.

Như đã chỉ ra, truyền thống và gắn liền với nó là các giá trị truyền thống có một vai trò, vị trí rất quan trọng trong quá trình phát triển của mỗi dân tộc. Bởi lẽ, mỗi thế hệ sinh ra không thể tùy tiện chọn riêng cho mình một cách thức làm ăn, một phương thức sống biệt lập. Họ phải bắt đầu các hoạt động sinh tồn của mình với những phương tiện sản xuất, những quan hệ xã hội, những chuẩn mực và định hướng giá trị từ những thế hệ trước để lại. Nói cách khác, sự bắt đầu của một thế hệ là kết quả hoạt động sinh tồn của thế hệ trước. Học giả V.Đavidôvích trong tác phẩm *Dưới lăng kính triết học* nhận xét: “Trong mỗi một ‘tại đây’ và ‘ngày hôm nay’ có hiện hữu cả cái quá khứ, có sự tác động của các truyền thống, tính tất yếu lịch sử mở đường đi cho mình, các tiền đề chuyển thành các điều

kiện của tồn tại hiện hữu” [5, tr.343]. Vì vậy, để có thể phát triển một cách bền vững, giải pháp truyền thống luôn được coi là giải pháp hàng đầu. F.Mayơ, nguyên Tổng giám đốc Tổ chức Giáo dục Khoa học và Văn hóa của Liên Hợp Quốc (UNESCO), khẳng định rằng, bất cứ một kế hoạch phát triển nào cũng ít nhiều là một cuộc phiêu lưu. Nếu muốn cuộc phiêu lưu ấy không trở nên vô vọng hay khả dĩ có thể tin cậy được thì truyền thống nhân bản của mỗi cộng đồng phải trở thành linh hồn và chỗ dựa của nó [6].

Quá trình đổi mới, thực hiện kinh tế thị trường, đẩy mạnh hiện đại hóa và hội nhập quốc tế sâu rộng đã và đang làm biến động những giá trị tinh thần của xã hội ta, biểu hiện ở chỗ: cùng một lúc đan xen cả những giá trị cũ và mới, cả những giá trị, những phản giá trị, những giá trị nguy tạo... Trong bối cảnh ấy, để tạo dựng một chỗ đứng, một cơ sở tinh thần vững chắc cho đổi mới, việc kế thừa, tiếp tục các truyền thống tốt đẹp của dân tộc là điều tất yếu. Chính vì vậy, Đảng ta khẳng định: “Đi vào kinh tế thị trường, mở rộng giao lưu quốc tế, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, tiếp thu những tinh hoa của nhân loại, song phải luôn coi trọng những giá trị truyền thống và bản sắc dân tộc, quyết không tự đánh mất mình, trở thành cái bóng mờ hoặc bản sao chép của người khác” [7, tr.30]; “phải đặc biệt quan tâm giữ gìn và nâng cao bản sắc văn hóa dân tộc; kế thừa và phát triển truyền thống đạo đức, tập quán tốt đẹp và lòng tự hào dân tộc” [7, tr.111].

Tuy nhiên, kế thừa, tiếp tục truyền thống không có nghĩa là tuyệt đối hóa truyền thống. Bởi lẽ, những giá trị truyền thống, bên cạnh mặt tích cực là chủ yếu, không phải không có mặt trái, mặt tiêu cực. Chẳng hạn, tinh thần cộng đồng, làng xã, nếu đẩy

đến mức thái quá sẽ dẫn đến chủ nghĩa bình quân, bè phái, cục bộ,... Cũng như vậy, việc quá đề cao kinh nghiệm sẽ kìm hãm sự phát triển tư duy lí tính, kĩ thuật; tiết kiệm quá mức cũng ảnh hưởng đến tái sản xuất mở rộng,... điều đó có nghĩa là, nếu kế thừa bằng cách giữ nguyên các giá trị truyền thống trong điều kiện hiện nay, thì đó cũng chính là tạo ra những rào cản đối với đổi mới, hiện đại hóa xã hội. Thực ra, các giá trị truyền thống chỉ thực sự có ý nghĩa khi gia nhập vào hệ giá trị tinh thần hiện đại như là những thành tố hữu cơ của chính hệ giá trị đó. Nhưng để gia nhập vào hệ giá trị hiện đại, các giá trị truyền thống không thể giữ chúng được đổi mới để đáp ứng các yêu cầu mới của xã hội hiện đại. C.Mác từng nói rằng, di sản chỉ là chất liệu thô mộc đối với xã hội mới. Còn V.I.Lênin thì lưu ý, bảo vệ, kế thừa các giá trị truyền thống không giống như người lưu trữ bảo vệ tài liệu cũ; bảo vệ di sản là cần thiết nhưng không có nghĩa là tự giới hạn ở di sản. Điều đó có nghĩa rằng, kế thừa giá trị truyền thống không chỉ là tiếp tục truyền thống, mà còn là vượt qua những hạn chế của truyền thống. Trong những năm gần đây, người ta nói nhiều đến công thức “Đạo lí Nhật Bản + Kĩ thuật phương Tây” như là một giải pháp, một kinh nghiệm độc đáo, một nghệ thuật trong việc kế thừa các giá trị truyền thống nhằm phát triển ở Nhật Bản. Tuy nhiên, nhiều học giả, kể cả một số học giả Nhật Bản, lại nhìn nhận sự kế thừa, sự vận dụng đạo lí Nhật Bản như là sự bảo lưu, duy trì nguyên vẹn những giá trị tinh thần truyền thống vào xã hội hiện đại. Phê phán cách nhìn này, học giả M.Yoshino nhận xét: “Gặp phải lẽ lối quản lí kì lạ của Nhật Bản, những người nghiên cứu quản lí ở Nhật Bản thường khó chống lại được ý định gán cho nó truyền thống phong kiến. Khuynh hướng

này đã dẫn tới một sự bóp méo và hiểu lầm nghiêm trọng” [8, tr.17]. Theo M.Yoshino, đạo lí Nhật Bản trong xã hội hiện đại không chỉ là sự tiếp tục mà còn là sự đổi mới truyền thống; càng hiện đại hóa càng cần phải thận trọng đối với truyền thống. Như vậy, những giá trị truyền thống chỉ có thể có ý nghĩa tích cực khi chúng được đổi mới, được nâng cấp, và hơn thế, chúng phải gia nhập và trở thành những yếu tố hữu cơ của hệ giá trị hiện đại.

3. Đổi mới các giá trị truyền thống theo yêu cầu của thời đại

Về việc đổi mới, nâng cấp các giá trị truyền thống, chúng ta có kinh nghiệm quý báu và hiệu quả từ Hồ Chí Minh, khi Người làm sống động lại hàng loạt khái niệm Nho giáo đã in sâu vào đời sống tinh thần người Việt và trở thành các giá trị tinh thần truyền thống. Đó là các khái niệm: trung, hiếu, cần, kiệm, liêm, chính,... Người đã cải tạo lại các khái niệm đó bằng cách đưa vào trong chúng những nội dung mới, những yêu cầu mới nhằm thích ứng với các điều kiện của sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc và xây dựng đất nước. Và với sự định hướng của các giá trị tinh thần được hiện đại hóa bởi Hồ Chí Minh, truyền thống đã gia nhập vào hiện tại, thể hiện được vai trò tích cực của mình. Tương tự như vậy, nguyên Tổng Bí thư Đỗ Mười cũng đã đưa ra cách diễn đạt mới đối với các khái niệm: nhân, trí, dũng với tư cách là những giá trị tinh thần truyền thống, để các giá trị này vừa phù hợp với truyền thống, vừa đáp ứng được các yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước hiện nay [9, tr.17 - 18].

Nếu các giá trị tinh thần truyền thống chỉ có vai trò tích cực khi gia nhập như là yếu tố đã được hiện đại hóa của chính hệ giá trị xã hội hiện đại, thì việc xây dựng hệ giá trị

hiện đại là đảm bảo cho việc kế thừa và phát huy các giá trị truyền thống. Việc xây dựng hệ giá trị hiện đại, một mặt phải xuất phát từ những yêu cầu của xã hội hiện đại, mặt khác phải phù hợp với các giá trị truyền thống. Chỉ có như vậy, các giá trị truyền thống mới có thể gia nhập vào cấu trúc của hệ giá trị hiện đại.

Ngày nay, nhu cầu xây dựng hệ giá trị hiện đại, phù hợp với truyền thống, làm nền tảng tinh thần cho sự phát triển đang trở nên cấp thiết, đặc biệt là đối với những quốc gia đang trong quá trình chuyển đổi. Ở nước ta, khi định hướng cho sự nghiệp đổi mới, Đảng ta đã khẳng định sự cần thiết phải “hình thành hệ giá trị và chuẩn mực xã hội mới phù hợp với truyền thống, bản sắc dân tộc và yêu cầu của thời đại” [10, tr.113].

Để xây dựng hệ giá trị hiện đại, không thể không tiếp thu những tinh hoa văn hóa nhân loại, đặc biệt là những giá trị phương Tây, những giá trị gắn liền với công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Nhưng chính tại đây lại nảy sinh sự đụng độ giá trị nếu không tính đến truyền thống. Cũng như việc kế thừa các giá trị truyền thống, việc tiếp thu các giá trị phương Tây không thể là việc tiếp thu tùy tiện vô nguyên tắc. Sự khác biệt văn hóa giữa phương Đông và phương Tây cho thấy, không thể tiếp thu nguyên xi những giá trị phương Tây vào Việt Nam. Sự không ăn nhập của những giá trị này với truyền thống dân tộc sẽ làm cho chúng trở thành phản tác dụng, gây ra tình trạng rối loạn giá trị, thậm chí, làm hủy hoại các giá trị truyền thống. Tình trạng xuống cấp đạo đức từ khi thực hiện kinh tế thị trường, hiện đại hóa xã hội, tăng cường hội nhập quốc tế có nhiều nguyên nhân, trong đó có nguyên nhân không kiểm soát được việc tiếp nhận các giá trị phương Tây. Ngày nay, người ta nói nhiều đến nhân quyền, dân chủ, sự phát

triển nhân cách độc lập,... như là những giá trị hiện đại mà bất cứ xã hội nào muốn hiện đại hóa đều phải biết đến. Sự nghiệp đổi mới, hiện đại hóa xã hội Việt Nam, cố nhiên cũng đang hướng đến những giá trị đó. Có điều, đối với chúng ta, dân chủ mà thiếu kỉ cương, quyền cá nhân mà tách rời nghĩa vụ công dân, nhân cách độc lập mà không biết đến ý thức cộng đồng, thì đó không thể là động lực của sự phát triển xã hội Việt Nam hiện nay. Vì thế, các giá trị phương Tây phải được dân tộc hóa khi tiếp nhận thì mới có ý nghĩa. Nói cụ thể hơn, cần phải kết hợp chúng với các giá trị dân tộc làm cho chúng thích ứng với truyền thống dân tộc. Như thế, dân chủ phải đi đôi với kỉ cương, nhân quyền phải thể hiện hai phương diện cân đối nhau: một mặt, tôn trọng các quyền tự do cơ bản của cá nhân; mặt khác quy định nghĩa vụ của cá nhân với cộng đồng; nếu không, nó có thể dẫn đến sự phủ nhận quyền của cộng đồng như một chỉnh thể; đồng thời, dẫn đến mất ổn định, ảnh hưởng tiêu cực đối với hiện đại hóa xã hội.

Như vậy, theo một nghĩa nhất định, việc tiếp thu các giá trị quốc tế bị quy định bởi truyền thống dân tộc. Nhưng trong tương hợp này, không phải mọi yếu tố của truyền thống đều có thể đóng vai trò tích cực đối với việc tiếp nhận, dân tộc hóa các giá trị ngoại nhập. Chỉ có những giá trị nào bao chứa khả năng đổi mới, khả năng hiện đại hóa mới có thể kết hợp được và do đó, mới có vai trò tích cực đối với việc tiếp nhận các giá trị quốc tế. Chẳng hạn, không thể nói đến vai trò của truyền thống coi thường hoạt động thương nghiệp đối với việc tiếp nhận những giá trị hiện đại. Bởi tự bản thân nó, sự coi thường hoạt động thương nghiệp là đối lập một cách tách rời những yêu cầu của sự phát triển kinh tế trong xã hội hiện đại. Nhưng ngược lại, chủ nghĩa yêu nước

với tư cách là giá trị tinh thần truyền thống thì có thể và nhất thiết phải được kế thừa để gia nhập vào hệ giá trị hiện đại vừa như là một thành tố, vừa như là cơ sở cho việc tiếp nhận chủ nghĩa quốc tế chân chính như là một giá trị đặc trưng cho xã hội hiện đại. Bởi lẽ, chủ nghĩa yêu nước truyền thống có thể đổi mới, nghĩa là có thể khắc phục được tính dân tộc hẹp hòi để kết hợp với chủ nghĩa quốc tế chân chính tạo ra chủ nghĩa yêu nước mới, hiện đại, như là sự thống nhất giữa tinh thần yêu nước với yêu cầu tôn trọng và quan tâm đến lợi ích chính đáng của các dân tộc, các quốc gia khác. Điều đó có nghĩa là, khi kế thừa các giá trị tinh thần truyền thống cần phải tính đến khả năng kết hợp của chúng với các giá trị hiện đại, ngoại nhập, để sự kế thừa thực sự có hiệu quả.

4. Kết luận

Phương thức kế thừa các giá trị truyền thống có những yêu cầu và nguyên tắc mà việc thực hiện chúng vừa có tư cách một khoa học, vừa có tư cách một nghệ thuật thực hành. Sự thống hợp cả hai tư cách đó là đảm bảo cho việc kế thừa có hiệu quả các giá trị tinh thần truyền thống trong hiện đại hóa xã hội Việt Nam hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Viện Thông tin Khoa học xã hội (1996), *Những vấn đề đạo đức trong điều kiện kinh tế thị trường*, Hà Nội..
- [2] J.Derrida (1994), *Những bóng ma của C.Mác*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [3] Hội nhà văn (1985), *Bác Hồ với văn nghệ sĩ*, Nxb Tác phẩm mới, Hà Nội.
- [4] Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [5] V.Đauidovich (2002), *Dưới lăng kính triết học*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [6] F.Mayor (1995), *Người đưa tin UNESCO*, Số 10.
- [7] Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [8] M.Yoshino (1987), *Hệ thống quản lí của Nhật Bản Truyền thống và sự đổi mới*, Viện Kinh tế thế giới xuất bản, Hà Nội.
- [9] Đảng Cộng sản Việt Nam (1997), *Văn kiện Hội nghị lần thứ hai Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [10] Đảng Cộng sản Việt Nam (1996), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [11] Nguyễn Trọng Chuẩn, Nguyễn Văn Huyền (Đồng chủ biên) (2002), *Giá trị truyền thống trước những thách thức của toàn cầu hóa*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [12] Đảng Cộng sản Việt Nam (1995), *Nghị quyết của Bộ chính trị về một số định hướng lớn trong công tác tư tưởng hiện nay*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [13] Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [14] Trần Văn Giàu (1980), *Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [15] Lê Như Hoa (2003), *Bản sắc dân tộc trong lối sống hiện đại*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
- [16] Phan Huy Lê, Vũ Minh Giang (Đồng chủ biên) (2007), *Các giá trị truyền thống và con người Việt Nam hiện nay*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [17] Nguyễn Duy Quý (Chủ biên) (2006), *Đạo đức xã hội ở nước ta hiện nay, vấn đề và giải pháp*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [18] Viện Thông tin Khoa học xã hội (1999), *Truyền thống và hiện đại trong văn hóa*, Hà Nội.

